

სსიპ - სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტი
ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტი

ხელნაწერის უფლებით

ფერიდე სანაია

ფერის აღმნიშვნელი ლექსიკა-ფრაზეოლოგიის
ლინგვოკულტუროლოგიური ანალიზი
(ქართული სიმბოლიზმის ფერები)

ფილოლოგიის დოქტორის აკადემიური
ხარისხის მოსაპოვებლად წარდგენილი

დისერტაციის მაცნე

თბილისი
2023

სადისერტაციო ნაშრომი შესრულებულია სსიპ-სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტზე.

სამეცნიერო ხელმძღვანელი: თამარ გითოლენდია

ფილოლოგიის დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ექსპერტები:

მერაბ ნაჭყებია

ფილოლოგიის დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის პროფესორი

ნათია კენჭიაშვილი

ფილოლოგიის დოქტორი,
ივანე ჯავახიშვილის სახელობის
თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტი,
მოწვეული ლექტორი

ოფიციალური რეცენზენტები:

ლევან ფაჩულია

ფილოლოგიის დოქტორი,
სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

ლუიზა ხაჭაპურიძე

ფილოლოგიის დოქტორი,
აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტის
ასოცირებული პროფესორი

დისერტაციის დაცვა შედგება 2023 წლის ----- საათზე სსიპ სოხუმის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ჰუმანიტარულ მეცნიერებათა ფაკულტეტის სადისერტაციო საბჭოს სხდომაზე.

მისამართი: ანა პოლიტკოვსკაიას №26, მე-7 სართული, საპრეზენტაციო ოთახი.

სადისერტაციო საბჭოს სწავლული მდივანი, ფილოლოგიის დოქტორი, ასოცირებული პროფესორი მირანდა თოდუა

შინაარსი

შესავალი

I თავი. ფერი და მისი შესწავლის ისტორია

- 1.1. ფერთა თეორია
- 1.2. ფერთა კატეგორიზაციის
„უნივერსალური მოდელი“
- 1.3. ფერთა სიმბოლიკა

II თავი. ფერთა ტიპები

- 2.1. ქრომატულ და აქრომატულ ფერთა
სიმბოლურ-სემანტიკური დახასიათება
- 2.2. ქრომატული და აქრომატული ფერები
- 2.3. აქრომატულ ფერთა ენობრივი
აღნიშვნები ქართულში
- 2.4. ქრომატულ ფერთა ენობრივი
აღნიშვნები ქართულში
- 2.5. აქრომატულ ფერთა სიმბოლურ-
სემანტიკური დახასიათება
- 2.5.1. თეთრი ფერის სემიოტიკა
- 2.5.2. შავი ფერის სემიოტიკა
- 2.5.3. რუხი ფერის სემიოტიკა
- 2.6. ქრომატულ ფერთა სიმბოლურ-სემიოტიკური
დახასიათება
- 2.6.1. წითელი ფერის სემიოტიკა
- 2.6.2. ყვითელი ფერის სემიოტიკა
- 2.6.3. მწვანე ფერის სემიოტიკა
- 2.6.4. ლურჯი ფერის სემიოტიკა
- 2.7. განსხვავებული ფერების სემანტიკური ველი

III თავი. ლექსემა „ფერი“ და ფერთა სხვა აღმნიშვნელები

- 3.1. ლექსემა „ფერი“
- 3.2. ფერის მახასიათებლების აღმნიშვნელი
ლექსიკა და სემიოტიკა

3.3. ძვირფასი ქვებისა და ლითონების ფერის
აღმნიშვნელი ერთეულები

IV თავი. „ცისფერყანწელთა“ ფერთამეტყველება

- 4.1. ბაზისურ ფერთა ლექსიკურ-სიმბოლური
გააზრება „ცისფერყანწელთა“ პოეზიის მიხედვით
- 4.2. ფერთა ტერმინების სტრუქტურული და
ლექსიკურ-სემანტიკური ჯგუფები
ქართველ სიმბოლისტებთან
- 4.3. „ცისფერყანწელთა“ პოეტური ლექსკა
(სიტყვის სემანტიკური მიმართებები:
სინონიმები, ანტონიმები, ნეოლოგიზმები
და მისი სტილისტიკური ფუნქცია)

დასკვნა

გამოყენებული ლიტერატურა

ნაშრომის ზოგადი დახასიათება

სადისერტაციო ნაშრომი **„ფერის აღმნიშვნელი ლექსიკა-ფრაზეოლოგიის ლინგვოკულტუროლოგიური ანალიზი“** ფერის აღმნიშვნელ ლექსიკა-ფრაზეოლოგიასა და ფერთა სიმბოლიკას შეისწავლის ლინგვოკულტუროლოგიური თვალსაზრისით; ნაშრომში გაანალიზებულია ქართველ სიმბოლისტთა შემოქმედების ფერთა ამსახველი სიტყვები და გამორკვეულია ფერის ფენომენის სიმბოლური დატვირთვა „ცისფერყანწელთა“ პოეზიაში.

მეთოდოლოგიური თვალსაზრისით მხატვრულ ტექსტში ფერის გამოყენების პოეტური ასპექტების განხილვა ლექსიკო-სემანტიკური ანალიზითაა შესაძლებელი. ენის სემანტიკური სტრუქტურის შესწავლას, თავის მხრივ, დიდი მნიშვნელობა აქვს კონკრეტული ენის სტილისტიკური თავისებურების დადგენისათვის. ენის მთელი სისტემიდან ჩვენ შემოვიფარგლეთ კონკრეტული დონით – ლექსიკით და აქედან გამომდინარე, შევისწავლეთ **„ფერის“** ამსახველ ერთეული.

იქიდან გამომდინარე, რომ ფერთა სიმბოლიკის კვლევა მხატვრული ქვეტექსტის კვლევას უკავშირდება, წინამდებარე ნაშრომი ინტერდისციპლინარული ხასიათისაგაა და გარკვეული ლიტერატურათმცოდნეობითი მნიშვნელობაც აქვს.

კვლევის აქტუალობა და მეცნიერული სიახლე – რამდენადაც ფერადოვნება სამყაროს ერთ-ერთი მთავარი მახასიათებელია („რომელმან შექმნა სამყარო, გვაქვს უთვალავი ფერთა“), იმდენად ფერთა ლექსიკურ-სემანტიკური აღქმა-დახასიათება მრავალი სფეროსათვის მნიშვნელოვანია. ფერთა აღმნიშვნელი ლექსიკის შესწავლა მუდამ იზიდავდა მკვლევართა ყურადღებას. თავის მხრივ, ენათა ლექსიკური შემადგენლობის კვლევა ენათმეცნიერების მნიშვნელოვანი პრობლემაა. სირთულეს სიტყვათა სიმრავლე, ლექსიკის მუდმივი ცვალებადობა და მრავალფეროვნება განაპირობებს. ლექსიკური მნიშვნელობა არ არის უცვლელი, სიტყვას ახასიათებს მნიშვნელობის ცვლა, განვითარება, დესემანტიზაცია, მნიშვნელობის დავიწროება

ან გაფართოება; ფერთა აღმნიშვნელი სიტყვები, სემანტიკური ინფორმაციულობის გარდა, ძლიერი ექსპრესიულობის გამომხატველია. სემასიოლოგიის პრინციპების მიხედვით, თუ ლექსემის მნიშვნელობა კონკრეტული და ვიწროა, საქმე მონოსემიასთან გვაქვს, ხოლო სიტყვის მრავალმნიშვნელობასთან შეხვედრისას პოლისემია იჩენს თავს. ენობრივი ერთეულების სისტემურ შესწავლას სემანტიკური კლასიფიკაცია და კონკრეტული კომპონენტების მიხედვით კვლევა ამარტივებს.

საკითხი აქტუალურია იმდენად, რამდენადაც დღეისათვის ფერთა აღმნიშვნელ ლექსიკაზე ინტერესი იზრდება. სიმბოლისტური პოეზიის ამსახველი ფერთა სიტყვები კი მეტ-ნაკლებად შესწავლილ სფეროს წარმოადგენს. მართალია, თანამედროვე სალიტერატურო კრიტიკის მხრიდან შეიმჩნევა დაინტერესება ფერთა საკითხის კვლევისადმი, მაგრამ მკვლევრები უფრო ხშირად ამა თუ იმ მწერლის შემოქმედებაში ფერის მხატვრული გააზრების თავისებურებებს ეხებიან. მხოლოდ ცალკეული ნაშრომები არსებობს, სადაც ძირითადი აქცენტი გადატანილია ფერის ლექსიკაზე, ამ ლექსიკის სიტყვაწარმოების უნარზე.

ენათმეცნიერება კარგა ხანია დაინტერესდა ფერის პრობლემით მხატვრული ლიტერატურულ ნაწარმოებებში. განსხვავებული მასშტაბებით შესწავლილია შოთა რუსთაველის, გალაკტიონ ტაბიძის, კონსტანტინე გამსახურდიასა და სხვათა ნაწარმოებები ფერთა ამსახველი ლექსიკის თვალსაზრისით, თუმცა ფერის პრობლემა, ძირითადად, კონკრეტულ ნაწარმოებთა მხატვრული ანალიზის დონეზეა წარმოდგენილი, პოეტიკის კატეგორიის, მხატვრული აზროვნების ელემენტების შესაბამისად. აქედან გამომდინარე, ფერის ლექსიკის ლინგვისტური შესწავლის თვალსაზრისით დაინტერესებულ ნებისმიერ მკვლევარს გარკვეული სირთულის წინაშე აყენებს.

კვლევის მიზანი და ამოცანები – კვლევის მიზანია ფერის აღმნიშვნელი ლექსიკა-ფრაზეოლოგიის სტრუქტურულ-სემანტიკური ანალიზი და ფუნქციონირების შესწავლა ქართველ სიმბოლისტთა შემოქმედების მიხედვით; ლექსიკური და სიმბოლური მნიშვნელობების წარმოჩენა/დადგენა.

კვლევის ამოცანები განისაზღვრა კვლევის მიზნებიდან გამომდინარე. კერძოდ, ჩვენი ამოცანებია ფერთა კვლევის პროცესში მიღწეული შედეგების კრიტიკული განხილვა და გააზრება; უკვე არსებული თვალსაზრისების შეჯერებით შესაბამისი მიდგომების ჩამოყალიბება; საანალიზო ლექსიკის სტრუქტურული და სემანტიკური ასპექტების, დადებითი და უარყოფითი სემანტიკური მოდელების შექმნა. მაგალითად, თეთრი ასოცირდება სისუფთავესთან, სიწმინდესთან, კეთილშობილებასთან, ერთგულებასთან, უცოდველობასთან, თუმცა ამავე დროს პოეზიაში მას აქვს სუსხის, ზამთრის, სიცივის, თოვლის, ყინვის, მარტოობის სემანტიკაც.

კვლევის მეთოდები – დასახული მიზნის განსახორციელებლად ნაშრომში გამოყენებულია ლინგვისტური დაკვირვების, აღწერის, ტიპოლოგიური და ლოგიკური განზოგადების, განმარტებისა და სემანტიკურ-პრაგმატიკული ანალიზის მეთოდები; გარკვეული ადგილი ეთმობა სიმბოლოს სემიოტიკურ ანალიზს.

ნაშრომი შესრულებულია მონაცემთა შედარების პრინციპით. მხატვრული პარადიგმის ფონზე ფერთა ამსახველი სიტყვების კვლევას ვაწარმოებთ ლინგვოკულტუროლოგიურ მეთოდოლოგიაზე დაყრდნობით. ლინგვოკულტუროლოგია გულისხმობს კვლევათა ურთიერთდაკავშირებას ანუ ინტერდისციპლინარულობას, რაც აუცილებელს ხდის, ლინგვისტიკალიტერატურათმცოდნეობის, ფსიქოლონგვისტიკისა და სიმბოლოლოგიის მეთოდების გათვალისწინებასაც.

სადისერტაციო ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა – ნაშრომის თეორიულ ღირებულებად მიგვაჩნია საკითხის მონოგრაფიული კვლევა, დაინტერესებულ მკითხველს შესაძლებლობა აქვს ერთ ნაშრომში იხილოს საკვლევ პრობლემასთან დაკავშირებული თეორიული ნარატივი. ნაშრომის პრაქტიკული ღირებულება განისაზღვრება იმით, რომ წარმოდგენილი საანალიზო მასალა შეიძლება გამოდგეს სალექსიკონო ერთეულებად ან უკვე აღრიცხული ლექსიკის სემანტიკური ნიუანსების დასაზუსტებლად.

სადოქტორო ნაშრომის ძირითადი წყაროები – პირველწყაროებად გამოყენებულია პ. იაშვილის, ვალ. გაფრინდაშვილის, შ. აფხაიძისა და სხვა „ცისფერყანწელთა“ ლექსების კრებულები, საარქივო და პერიოდულ გამოცემებში გამოქვეყნებული მასალები, ხოლო მეორეულ წყაროებად – ქართული და უცხოური მონოგრაფიები, სამეცნიერო, კრიტიკული და სხვა სახის პუბლიკაციები.

აღსანიშნავია, რომ „ცისფერყანწელები“ წერდნენ მინიატურებსაც. მინიატურული ჟანრის საუკეთესო წარმომადგენელია სანდრო ცირეკიძე. მინიატურებს წერდნენ აგრეთვე სერგო კლდიაშვილი, გრიგოლ რობაქიძე, ტიციან ტაბიძე, ვალერიან გაფრინდაშვილი. სადისერტაციო ნაშრომში ფერთა ამსახველი ლექსიკის საანალიზო მასალად მხოლოდ „ცისფერყანწელთა“ ლექსებია გამოყენებული.

ნაშრომის სტრუქტურა და მოცულობა – სადისერტაციო ნაშრომი წარმოდგენილია კომპიუტერზე შესრულებული 179 გვერდიანი ნაბეჭდი ტექსტის სახით. მოიცავს: სარჩევს, ანოტაციას, შესავალს, 4 თავს და მათში გაერთიანებულ პარაგრაფებსა და დასკვნებს. ნაშრომს ერთვის გამოყენებული ლიტერატურის სია.

ნაშრომის აპრობაცია – სადისერტაციო ნაშრომში წარმოდგენილი ძირითადი დებულებები მისი დამუშავების სხვადასხვა ეტაპებზე მოხსენებათა სახით განხილულ იქნა ადგილობრივ და საერთაშორისო კონფერენციებზე და ზოგიერთი ნაწილი გამოქვეყნებულია სტატიებისა და თეზისების სახით:

1. თეთრი ფერის ლექსიკური გააზრება ვალერიან გაფრინდაშვილის შემოქმედებაში. იაკობ გოგებაშვილის სახელობის თელავის სახელმწიფო უნივერსიტეტის სამეცნიერო შრომების კრებული #1 (33), გამომც. „უნივერსალი“, თბ., 2020, გვ. 66-72.

2. ლურჯი ფერის სიმბოლური გააზრება „ცისფერყანწელთა“ პოეზიაში. ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „1921 წლის ისტორიულ-კულტურული მოვლე-

ნები: ხედვა საუკუნის შემდეგ“, თეზისები, თბილისი, 2021. გვ.117-119.

3. თეთრი ფერის ლექსიკური გააზრება ვალერიან გაფრინდაშვილის შემოქმედებაში. აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის VI საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“, „შრომები“, VI, ქუთაისი, 2021, გვ. 257-266.

4. პაოლო იაშვილის შემოქმედების ფერთა ლექსიკური თავისებურებები. აკაკი წერეთლის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტის VII საერთაშორისო სამეცნიერო კონფერენცია „ენა და კულტურა“, უნივერსიტეტის „შრომები“, VII, ქუთაისი, 2022, გვ. 265-271.

5. Lexical understanding of basic colors according to the poems of Georgian symbolists. Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences, V.4, January, 2022. Page: 16-19.

6. Color denoting vocabulary of Georgian poetry of the 20s of the 20th Century. Proceedings of the 2nd International Scientific Conference „Modern Scientific Method”, University of Vienna, Austria. Publisher.agency, №2, February, 2023, Page: 179-184.

ნაშრომის ძირითადი შინაარსი

I თავი. ფერი და მისი შესწავლის ისტორია

პირველ თავში განხილულია ფერის კონცეფცია ზოგადად. მიმოხილულია ფერთა თეორიის შესახებ არსებული კვლევები და ნაშრომები. გაანალიზებულია რ. ფრუმკინას, ა. ვეჟბიცკას, ვ. კანდინსკის, ბ. ბერლინისა და პ. ქეის თეორიის მნიშვნელობა ამ სპეციფიკური ლექსიკის ველთან მიმართებაში. მოცემულია სხვა ლინგვისტების სემიოტიკური მოსაზრებებიც.

პირველად, ფერისა და ფორმის შესახებ ანტიკური ავტორები მსჯელობდნენ. შემდეგ ლეონარდო და ვინჩი დაინტერესდა ამ საკითხით. გოეთემ გამოყო „ცივი“ და „თბილი“ ფერები. ვ. კანდინსკიმ შექმნა წინაპირობები აბსტრაქტული ფერწერის თეორიის შესაქმნელად.

ფერთა პრობლემატიკის შესახებ კვლევას განსაკუთრებული ყურადღება XIX–XX საუკუნეებში მიექცა. ბაზისურ ფერთა ტერმინების შესწავლას სპეციალური ნაშრომი მიუძღვნეს ბ. ბერლინმა და პ. ქეიმ (1969). სწორედ მათ ჩამოაყალიბეს ბაზისური ფერის კატეგორიის ცნება. ავტორები მივიდნენ იმ დასკვნამდე, რომ არსებობს ბაზისურ ფერთა კატეგორიზაციის უნივერსალური მოდელი, საიდანაც ნებისმიერ ენაში წარმოდგენილ ბაზისურ ფერთა კონკრეტული სისტემა გამოიყვანება.

ფერთა ამსახველი ლექსიკის სემანტიკის მკვლევართა ერთი ნაწილი ბაზისური (პ. ფრუმკინა. ა. ვეჟბიცკა...) ფერის კატეგორიას თეორიულად არ ცნობს და, შესაბამისად, ამ მხრივ, არც ბ. ბერლინისა და პ. ქეის შრომაში მოცემულ განსაზღვრებას იზიარებენ. თუმცა ამ კატეგორიის აუცილებლობა მნიშვნელოვანია და ისინი თავიანთ შრომებში სხვადასხვა სახელწოდებებით მაინც მოიხსენიებენ.

რუსეთში „ფერის ინსტიტუტის“ ერთ-ერთი დამაარსებლის ნ. ვ. სეროვის „ფერის სიმბოლიკაში“ (2015) წარმოდგენილია ფერთა სემანტიკის საკითხები ინტელექტის არქექტიპული მოდელის პოზიციიდან, რომელიც შემონახულია მსოფლიო კულტურაში.

ცნობილია, აგრეთვე, ნაშრომები ფერთა სემანტიკის (Biggam, 2012), „ფერთა მეცნიერების“ (Shevell, 2003), ფერთა სიმბოლიკის, ფერთა ფსიქოლოგიის თუ ფერთა ჰარმონიის შესახებ (Li-Chen Ou, 2015).

ფერის ფენომენს ქართველი ენათმეცნიერები, ლიტერატურათმცოდნეები, ფილოსოფოსები და ხელოვნების ისტორიის შემსწავლელნიც იკვლევენ. აღნიშნული თემის შესწავლისას ბაზისურ ფერთა გამოყოფასა და გამოკვლევას ექცევა ყურადღება. ამ საკითხს ნაშრომები მიუძღვნეს მკვლევარებმა: ნ. ჩიქოვანმა, ნ. მირიანაშვილმა, ნ. კიზირიამ, ვ. ნოზაძემ, თ. ნუცუბიძემ, რ. ბარბაქაძემ, გ. კვარაცხელიამ, ლ. სტურუამ, თ. ოქროშიძემ, ნ. სვანიძემ, ც. ძაძამიამ, ც. გოგებაშვილმა, ე. სოსელიამ, გ. მანასიანმა და სხვებმა.

ჩვენი კვლევის მეთოდოლოგიიდან გამომდინარე, აუცილებლად მივიჩნით ნაშრომში გარკვეული ადგილი დაგვეთმო სიმბოლოს, როგორც ესთეტიკური ნიშნის სემიოტიკური ანალიზისთვის. თანამედროვე სემიოტიკის განვითარებას პრობლემური სიახლე შეაქვს სემანტიკის იმ ნაწილში, რომელიც სიტყვათა კონტექსტუალური მნიშვნელობის ფორმირების პროცესს იკვლევს.

უნდა აღინიშნოს, რომ სიმბოლური თვალსაზრისით განირჩევა:

ა) პირველი ტიპის ფერის სიმბოლო, ანუ ფერი თავისთავად (ბაზისური ფერები: თეთრი, შავი, რუხი, წითელი, ყვითელი, მწვანე და ლურჯი).

ბ) მეორე ტიპის ფერის სიმბოლო, რომელიც ორ ან მეტ ფერს შეიცავს და რომლის მნიშვნელობა არ არის ცალკეული ფერების მნიშვნელობების ჯამი;

გ) მესამე ტიპია ფერადი ფორმების სიმბოლო, როგორც კონკრეტული ფიზიკური ობიექტები, ასე, მაგალითად, ძვირფასი ქვები: ზურმუხტი, ლალი, გიშერი, ქარვა, ლაჟვარდი, იაგუნდი... ძვირფასი ლითონები: ოქრო, ვერცხლი.

II თავი. ფერთა ტიპები

მეორე თავში დაჯგუფებულია ქრომატული და აქრომატული ფერები დადებითი და უარყოფითი შინაარსის მიხედვით. გაანალიზებულია აღნიშნული ლექსიკის სიმბოლურ-სემანტიკური ასპექტები.

„ცისფერყანწელებთან“ დასტურდება როგორც აქრომატული (**თეთრი, შავი, რუხი**), ისე ქრომატული (**წითელი, ყვითელი, მწვანე, ლურჯი**) ფერები, რომლებსაც სხვადასხვა ფუნქცია აქვს და გამოიყენება როგორც დადებით, ასევე უარყოფით კონტექსტებში.

ოპოზიცია **თეთრი** და **შავი** დაკავშირებულია სინათლისა (დღე) და სიბნელის (ღამე) ცნებებთან; **რუხი** კი აღიქმება, როგორც ბუნდოვანი ფერი. ქრომატულ ჯგუფში შემავალი **წითელი** თავის რეფერენციაში შეიცავს სისხლის (ომის, ცეცხლის) კონცეპტს; **ყვითელი** უკავშირდება მზეს, **მწვანე** – ბუნებას, მცენარეულობას, **ლურჯი** კი ცას ან წყალს შეესაბამება.

თითოეული ფერით შესაბამისი მოვლენა ან თვისება (მწუხარება, ავადმყოფობა, ცბიერება, სიხარული, გული-სტკივილი, მუქარა, თხოვნა, გაბრაზება, შიში...) გამოიხატება.

თეთრი ფერით გამოხატულია: **სილამაზე, მშვენიერება, სინათლე** („მთვარესავით თეთრი“); **დალოცვა** („თეთრი მთავარანგელოზი შეგეწიოს!“), **შიში** („შიშისგან გათეთრება“), **გულისტკივილი, საფიქრალი** („თეთრად გამითენდა!“), **ავადმყოფობა** („ერთობ თეთრი), **ადამიანის თმის, სახის კანის ფერის გამომხატველი** (თეთრწვერა, თეთრსახიანი).

ქართულ სიმბოლისტურ პოეზიაში თეთრი ხშირად სიცივეს, ზამთარს, მარტობას, მწუხარებას, სიცარიელეს, სიკვდილს უკავშირდება: „**თეთრ ყვავილებით** დამარხეს ქალი. / გაშლილ ზამბახებს ელიან მკვდრები“ („უკანასკნელი ლექსებიდან“, შ. კარმელი).

შავი ფერით გამოხატულია: **მწუხარება, გლოვა** (შავ-ბჩაცმული, მადებშემოსილი); **სიკვდილი** („...შავ სიკვდილსაც აქვს გაზაფხული“ (ტ. ტაბიძე); **მუქარა** („შავ დღეს დაგაყრი!“); **უბედურება** (შავდღიანი, შავბედიანი); **დატუქსვა** (შავი დღის დაყენება); **დამცირება, შეურაცხყოფა, სიმანინჯე** („ყვავივით

შავი“); **ცბიერება** („შავი მელა“); **გასაჭირი, ჭირი** („შავი ჭირი“); **ჟამთა სიავე** (შავბნელი დრო); **ადამიანის სახის, თმის, თვალის ფერი აღმნიშვნელი** (შავსახიანი, შავთმიანი, შავთვალემა).

ლიტერატურაში (არამართო ქართულში) **შავი** ხშირად სიკვდილთან, მწუხარებასთან, სიცარიელესთან ასოცირდება: „თავს დაგსტრიალებს სიკვდილი **შავი**“ („მრწოდე, ვალტასარ!“, ტ. ტაბიძე); „აღარ მშორდება **შავი ნალველი**“ („მელოდია“, ტ. ტაბიძე).

რუხის ჯგუფში შემავალი სიტყვებით გამოხატულია: **სიმახინჯე** („ნაცრისფერი თვალეზითიჭყიტება“); **გაფითრება** („ნაცრისფერი დაედო“); **გაბრაზება** („მიწისფერი გადაედო“); **ავადმყოფობა** („მომაკვდავის ფერი ადევს“); **ადამიანის თვალის, თმის ფერის აღმნიშვნელი** (რუხი ფერის თვალეზი, მონაცისფროთმიანი); **ფრინველთა და ცხოველთა სახელწოდებებში** (მოშავო-მორუხო ფერის ჩიტო, რუხი დათვი).

„ცისფერყანწელებთან“ **რუხი/ნაცრისფერი** იშვიათად გვხვდება და დადებითი კონოტაცია არ აქვს: „ვინც ლექსებს ამბობს ტირილით და **რუხ გაბრაზებით** („დაისი მესამე“, ვ. გაფრინდაშვილი); „ბაღს მიადგა დაფნებიანს, / **რუხად ჩააბნელა**“ („შემოდგომის დღე ფოთში“, პ. იაშვილი).

რაც შეეხება ქრომატულ ფერებს, **წითელი** ფერით გამოხატულია: **სიმახინჯე** („წითელი თვალეზი“; „წითელი კაცი“); **მუქარა** („წითლად შეგღებავთ!“); **სიკვდილის მოახლოება** („წყალი წითლად შეიღება“); **გლოვა** (წითელ-შავად შეღებილი); **მორცხვობა** (სირცხვილისგან გაწითლება); **სირცხვილის გრძნობა** (წამოწითლებული სახე); **სიბრაზე** (პილპილივით წითელი); **ნიადაგის ფერი** („წითელი მიწა“); **ადამიანის სახის, თმის ფერის აღმნიშვნელი** (მოწითალო სახის ადამიანი, ლოყაწითელი, წითელთმიანი).

ქართველ სიმბოლისტებთან **წითელი** ბოროტების ფერია; უკავშირდება ომს, სისხლს, რევოლუციას, ცეცხლს, სიკვდილს: „შენს სასახლეში ყვეს **წითელი საშინელება**“ („ვერჰარნ“, პ. იაშვილი); „ჩვენ გვიგზავნის **წითელ სიკვდილს**“ („წითელი ხარი“, პ. იაშვილი).

ყვითლის სემანტიკური ველი შემდეგნაირად წარმოგვიდგება: **გაფითრების გამომხატველი** („ფერი ყვითლად

ეცვალა“); **შურის გამოხატველი** (შურისგან გაყვითლებული); **ავადმყოფური ფერი** (მოყვითალო ფერის (ავადმყოფური) სახე); **ადამიანის სახის კანის, თვალის,თმის ფერის აღმნიშვნელი** (ოქროსფერი (ნათელი) სახე, თაფლისფერთვალებიანი,ოქროსფერთმიანი).

წითელი ფერის მსგავსად **ყვითელს** „ცისფერყანწელებთან“ ძირითადად უარყოფითი დატვირთვა აქვს. უკავშირდება შიშს, სიბრაზეს, მოსალოდნელი უბედურებას: „**შენ ხარ ყვითელი, ვით საგიჟეთი**“ („შემოდგომა“, ვ. გაფრინდაშვილი); „**შიშიანობა და გაყვითლება!**“ („სანზენიტო“, შ.კარმელი).

მწვანე ფერი გამოხატავს: **ბუნების სილამაზეს** („მთელი ქვეყანა მწვანედ შეიმოსა“); **ლანძღვას** („მწვანე ფერის სახე“); **ავადმყოფობას** („ხავსისფერი დასდებია“); **ადამიანის თვალის ფერის აღმნიშვნელი** (მწვანეთვალება).

ბუნებამ თავისი ასახვა ჰპოვა სიმბოლისტთა შემოქმედებაში, რაც ბუნებრივია, ძირითადად, **მწვანე** ფერით არის გამოხატული: „უკვე მთებში ვარ... ირგვლივ **ტყეა ამწვანებული**“ („მთებში“, ნ.მიწიშვილი).

ლურჯით გამოხატულია: **მუქარა** („თვალ-სახე დაგი-ლურჯდება“); **ავადმყოფობა** (თვალეზღალურჯებული); **გაფითრება** (გალურჯდა); **ცის აღმნიშვნელ სიტყვები**(ცის ლურჯი გუმბათი, ცის ლურჯი სივრცე); **წყლის აღსანიშნავად** (მტკვრის ლურჯი ტალღები); **ადამიანის თვალის ფერის აღმნიშვნელად** (ლურჯი თვალები).

ლურჯი გამოხატავს მისტიკურ უსასრულობას. „ცისფერყანწელებთან“ **ლურჯი** ცივი, სევდიანი ფერია: „**მარტო ვიყავი!**.. ჩემ გარშემო **ლურჯად** ბნელოდა“ („უვერტიურა“ პ. იაშვილი).

III თავი. ლექსემა „ფერი“ და ფერთა სხვა აღმნიშვნელები

მესამე თავი ეხება ფერის მახასიათებლების აღმნიშვნელ ლექსიკას. საანალიზო მაგალითები მოყვანილია „ცისფერყანწელთა“ შემოქმედებიდან.

ლინგვისტიკაში სიტყვის მნიშვნელობა მისი სხვა ლექსე-მებთან შეწყობის პოტენციური შესაძლებლობით განისაზღვრება.

ამ მხრივ, სიტყვა **ფერი** პროდუქტიულია, როგორც ძველ, ისე ახალ ქართულში.

ფერისგან ნაწარმოები სიტყვებია: **უფერო,უფერული, ფერადი, ფერადოვნება, ელფერი...**

ფერი გვხვდება აგრეთვე სხვა კომპოზიტების შემადგენელ ნაწილად: **ფერწასული, ფერმიხდილი, ფერდაკარგული, ფერგამქრალი, ფერმკრთალი, ფერისცვალება, მრავალფეროვანი, ფერად-ფერადი... არაფერი, ყველაფერი, მრავალფერი...**

„ცისფერყანწელთა“ ლექსებში ზოგჯერ ფერი არ არის ნახსენები, მაგრამ კონტექსტიდან ჩანს, რომ ფერზეა საუბარი. ამ მხრივ, ცალკე ჯგუფად გამოიყოფა ისეთი სახელები, რომლებიც სინათლისა და ფერის მოვლენებს ახასიათებენ. გვხვდება ღია და მუქი, მხიარული და მწუხარე კატეგორიები. ფერის მახასიათებლების აღმნიშვნელი სიტყვებია: **ბაცი, ბნელი, გაცრეცილი, გახუნებული, ელვარე, თალხი, კამკამა, კაშკაშა, ლაპლაპა, მზინავი, მიმქრალი, მკვეთრი, მკრთალი, მოღრუბლული, მოჭერილი, მუქი, მქრქალი, მცხრალი, მხიარული, ნათელი, ნაჯერი, პრიალა, სპეტაკი, „ფეერიული“, ქათქათა, ღია, ციმციმა, ჭრელი, ჭრელ-ჭრელი, ჭროლა, ხასხასა...**

სინათლისა და სიბნელის ფერით მოვლენებს დადებითი და უარყოფითი მნიშვნელობები აქვთ. **სპეტაკი, ნათელი, სინათლე** უკავშირდება იმედს: „შეხვალთ შიგნით, ნახავთ დარბაზს... სადას, ნათელს, კეთილშობილს“ („თეატრი“, პ. იაშვილი).

მკრთალი, ფერმკრთალი, ფერწასული, შეფითრებული, ფერგადასული, გაფითრება უფერულია, უსიცოცხლო, ნაღვლიანი და უსიხარულო: „დედოფლის სახე ფერმკრთალია, ვით ნისლში გედი“ („მეფის ქორწილი“, პ. იაშვილი).

უარყოფითი მნიშვნელობა აქვს სიბნელის ფერით მოვლენებს. **წყვდიადი, ჩრდილი, ბინდი, ბინდისებური, ბნელი, სიბნელე** სიკვდილთან, მწუხარებასთან ასოცირდება, **ღამე** კი იღებს იდუმალების სახეს: „ცამ სულ დახუჭა თვალი, დაბნელდა“ („წვიმა ქალაქში“, შ. აფხაიძე); „სძინავს სამყაროს, ნისლით დაბურულს, / გაუმჭვირვალე ღამეა ბნელი“ („მუზას“, ტ. ტაბიძე).

IV თავი. „ცისფერყანწელთა“ ფერთამეტყველება

მეოთხე თავში გამორკვეულია, თუ რა სიმბოლური დატვირთვა აქვს ფერთა სიტყვებს „ცისფერყანწელთა“ პოეზიაში, რა სიხშირით არის გამოყენებული აღნიშნული ლექსიკა და რომელია დომინანტი ფერი. წარმოდგენილია კვლევის შედეგები ფერთა ტერმინების სტრუქტურული და ლექსიკურ-სემანტიკური ჯგუფების მიხედვით; გაანალიზებულია ნეიტრალური ფერები, რომლებსაც არა მხოლოდ ფერთი დახასიათების, არამედ ემოციური განწყობის ფუნქციაც აკისრიათ. გაანალიზებულია ის სტილისტიკური შესაძლებლობები, რომელსაც პოეტური ლექსიკა ავლენს.

მე-20 საუკუნის ქართულ პოეზიაში ლექსის მთავარ კომპონენტად ფერთა სიტყვების გამოყენება ქართველი სიმბოლისტი პოეტების დამსახურებად შეიძლება ჩაითვალოს.

ლიტერატურაში ფერი სიმბოლური მოსაზრებით სტიმულირდება. „ცისფერყანწელთა“ მხატვრულ სისტემაში ფერების მკვეთრი გამოიჯვნა ძნელდება, *თუმცა უპირატესობას ანიჭებენ თეთრ, შავ და ლურჯ ფერებს და ამ ჯგუფში შემავალ სინონიმურ ერთეულებს.*

ქართველ სიმბოლისტებთან დასტურდება **ფუძის სახით, ბრუნვის ფორმით, ნარ-თანიანი და ებ-იანი მრავლობითის ფორმით, ზმნისწინიანი და თანდებულისანი ფორმით წარმოდგენილი, აგრეთვე, ვითარების გარემოების ფუნქციით და ოდნაობითი ხარისხით (მო-ო, -უ-ეს, სი-ე) გამოხატული ფერთა სახელები.**

„იმ შავ დილამ წინაპართა...“ („დილა“, ნ. მიწიშვილი); „შემახის გზაზე ვილაც შავმა...“ („ჰაჯი მურატის მოჭრილი თავი“, ნ. მიწიშვილი); „...და მტკვრის ნაპირი მწვანეში წვება“ („ახლა, როდესაც“, შ. აფხაიძე); „...და შავნი შაშვნი დააცხრნენ ბალებს.“ („მოგზაურობა სამშობლოში“, გ. ლეონიძე); „მახსოვს შავებში იჯექ ჩემთან და ჩვენს გაზაფხულს...“ („მახსოვს შავებში“, ს. შანიაშვილი); „თეთრად ათენებ: თავს გესხმიან ავი ბოდვები“ („ფრანგ პოეტს“, გრ. რობაქიძე); „ჩუმად ჩავსხდეთ მოთეთრო ნავში“ („ბალდახინი“, კ. ნადირაძე).

ფერთა აღნიშვნელი ზედსართავი სახელებისაგან იწარმოება ზმნები და სახელზმნები: „თეთრდება პრესნა და თებერვალი“

(„ვლადიმერ მაიაკოვსკის დედა და დები“, ტ. ტაბიძე); „თქვენ სუნთქვით იყო ეს სასტუმრო **გალურჯებული**“ („სურნელება თქვენი ტანის“, ვ. ნადირაძე).

დასტურდება ისეთი შემთხვევები, როცა ფერის აღმნიშვნელი სიტყვა კომპოზიციის პირველ ან მეორე ნაწილს წარმოადგენს: **შავბედი, შავნაბდიანი, შავთმაჩაშლილი, შავგრუზა, შავრაშიანი, შავკაბიანი, შავმოგარსული, შავფრთიანი, შავფერი, შავპირი, შავზნელი, შავთვალა, თეთრქაფა, წითელგულა, წითელდროშოვანი, ყვითელმზერიანი, ყვითელფერობს, ლურჯთვალა; თმათეთრი, ბედშავი, პირშავი, ფერშავი, წვერწითელა, თმათეთრი, ფერწითელობა.**

„ცისფერყანწელები“ იყენებენ სალიტერატურო ქართულში გაბატონებულ „**ფერ-**“ კომპონენტით **ნაწარმოებ** რთულფუძიან ფერის აღმნიშვნელ სიტყვებს: **აგასფერი, ალისფერი, ატმისფერი, გოგირდისფერი, ვარდისფერი, ვერცხლისფერი, ზღვისფერი, თაფლისფერი, თოვლისფერი, იისფერი, კომშისფერი, კუპრისფერი, ლალისფერი, ლაჟვარდისფერი, მარგალიტისფერი, მარწყვისფერი, მარჯნისფერი, მზისფერი, მთვარისფერი, მიხაკისფერი, მტრედისფერი, ნაცრისფერი, ოქროსფერი, ყანგისფერი, სანთლისფერი, სისხლისფერი, ფირუზისფერი, ქარვისფერი, დამისფერი, შვინდისფერი, შინდისფერი, ცეცხლისფერი, ცრემლისფერი, წვიმისფერი, ხავერდისფერი, ხავსისფერი, ხორბლისფერი, ხობხისფერი.**

ყოველი ახალი საგანი, ფორმა თუ მოვლენა, ახალი სიტყვების გაჩენის მიზეზია, რაც ენაში ახალი ლექსიკური ერთეულების ანუ ნეოლოგიზმების წარმოშობას იწვევს. ასე, მაგალითად, „**ლომფერი**“ ეკუთვნის გალაკტიონ ტაბიძეს.

ქართველ სიმბოლისტებთან გვხვდება ნაცვალსახელისგან ან რიცხვითი სახელისაგან შედგენილი ფერთა სიტყვები: „**ცა შვიდფერი** ცისარტყელით“ („გზა მშვიდობისა“, ვ. იაშვილი); „ის ცა მბრწყინავი **პირველი ფერთა**“ („ჩემი რიონი“, შ. აფხაიძე); „თოვლზე დაფანტულ **მრავალფერი** ქვის მაქებარი!“ („მალარმე“, ვ. იაშვილი); „...და იკაზმება სიკვდილის წინ **რაგინდარაფერად**“ („ჯვარისწერები დაისში“, ვალ. გაფრინდაშვილი).

ფერთა ამსახველი ლექსიკით შეიძლება აღიწეროს **სტიქიის, ბუნების სხვადასხვა მოვლენა: ცეცხლისფერი, ალისფერი; წვიმისფერი, თოვლისფერი, მზისფერი, მთვარისფერი...**

გადატანითი მნიშვნელობით გვხვდება წელიწადის დროსთან ან კონკრეტულ თვესთან დაკავშირებული: **ზაფხულის ფერი, შემოდგომის ფერი, აპრილის ფერი...**

დღის მონაკვეთთან დაკავშირებული: **დღეების ფერი, ღამისფერი, დაისისფერი...**

ძვირფას ქვებთან დაკავშირებული ფერთა სიტყვები ორი სახით გვხვდება „ცისფერყანწელთა“ შემოქმედებაში: ერთი მხრივ, ისინი წარმოადგენენ ფერის აღმნიშვნელ კომპოზიტურ სიტყვათა შემადგენელ ნაწილს: **მარჯნისფერი, ქარვისფერი, ლაჟვარდისფერი, გიშრისფერი, იაგუნდისფერი, ლალისფერი, ფირუზისფერი, მარგალიტისფერი**, მეორე მხრივ, ძვირფასი ქვების სახელები **ზურმუხტი, მარჯანი, ლალი, გიშერი, ალმასი...** გამოყენებულია ფერის მნიშვნელობით. იქიდან გამომდინარე, რომ ძვირფასი ქვები გამოირჩევიან ბრწყინვით, განსაკუთრებულ როლს ასრულებს სინათლის ფენომენი. „ნათელი“ ობიექტური სინამდვილის მსგავსად, თითქმის ფერის გამოვლინების ძირითად პირობად იქცევა.

ფერთა სიტყვების აღსანიშნავად ზოგჯერ მცენარეთა და ფრინველთა სახელწოდებებია გამოყენებული: **ხორბლისფერი, კომშისფერი, ატმისფერი, ვარდისფერი, მარწყვისფერი; მტრედისფერი, ხობზისფერი.**

ქართველ სიმბოლისტებთან გვხვდება აგრეთვე, ორ- და სამწევრა შეხამებანი: **ნოემბრისფერი, დაისის ფერი, სიცოცხლის ფერი, სოსანის ფერი, ციური ფერი, ზღვის ტალღების ფერი, „შეთვალეზულ ყურძნის ფერი“, „გადამდნარი დილის ფერი“.**

დასკვნა

დასკვნით ნაწილში მოკლედაა ჩამოყალიბებული შინაარსის ძირითადი დებულებები და კვლევის შედეგად მიღებული ძირითადი დასკვნები.

ფერიგანიხილება ფორმალური, სემანტიკური, ბიოლოგიური, ფსიქოლოგიური, სიმბოლური და ა.შ. თვალსაზრისით. ფერთა სიმბოლიკის კვლევა საინტერესო მასალას იძლევა ენობრივი და კულტუროლოგიური მიმართულებით. ამ სიტყვების კომპლექსური შესწავლა საშუალებას იძლევა დავაკვირდეთ ლექსიკის განვითარების გზებს, მათ მხატვრული-მეტაფორულ მნიშვნელობას, როგორც ფსიქოლოგიურ-საზოგადოებრივ ფენომენს, განვსაზღვროთ სიტყვის, ფორმისა და შინაარსის ფსიქოლოგიური და სოციალური კონტექსტი. შეიძლება ითქვას, რომ ფერთა ლექსიკის ველი თავისი კომპონენტებით ამა თუ იმ ენის ისტორიულ განვითარებას გამოხატავს.

ლექსიკონების მიხედვით, ფერის აღმნიშვნელ სიტყვათა და გამონათქვამთა რაოდენობა ქართულში 150-ს არ აღემატება, მაგრამ ფერების ამსახველი სიტყვები ზუსტად არ არის განსაზღვრული, რადგან იგი ცვალებადია. მე-20 საუკუნის მიწურულს, დასავლეთის ქვეყნების ფერის დარგთაშორისმა საბჭომ შეიმუშავა ფერთა აღმნიშვნელი ლექსიკა („ფერთა ატლასი“) ინგლისურ ენაზე, სადაც 7 000 ფერია აღნიშნული, აქედან 4000-ს აქვს სახელი, დანარჩენი კი აღნიშნულია ნომრებით. ფერთა ამსახველი სიტყვების რაოდენობა შეზღუდულია/ნაკლებია იმ ფერებთან შედარებით, რომლებსაც ადამიანი აღიქვამს. ფერები აღქმის, ინტერპრეტაციის შედეგად რეალიზდებიან და გარკვეული ნიშნები ახასიათებთ. მხატვრულ ტექსტში ფერთა აღმნიშვნელი ლექსიკის ანალიზისას მნიშვნელოვანია მისი სხვადასხვა ელემენტთა დეკოდირება. დეკოდირების თანმიმდევრობა და ამ სისტემაში არსებული ფერთა აღმნიშვნელი ერთეულების შინაარსის განვითარების პროცესის ანალიზი კი მნიშვნელოვან ხასიათს იძენს ლინგვისტიკის თვალსაზრისით.

მხატვრულ ლიტერატურაში ზოგადად ფერთა სიმბოლური მნიშვნელობები სტაბილურ ხასიათს არ ატარებენ. ერთი და იგივე ფერი ზოგჯერ ორმაგ თვისებას ავლენს და ურთიერთგამომრიცხავ ახსნა-განმარტებას ექვემდებარება.

ფერის მნიშვნელობა რაიმე საგნის ან მოვლენის უმთავრეს თვისებას გამოხატავს და თავის თავში საპირისპირო თვისებების მქონე მოვლენებსაც აერთიანებს. ფერთა სიტყვები ასახავს ავტორის ემოციებს, მის მდგომარეობას, გვეხმარება ფარული აზრების აღმოჩენაში. ფერის სიმბოლური შინაარსის ახსნამ სხვა ფერებთან კავშირში, მასთან დაკავშირებულ ასოციაციებზე დაკვირვებამ, ფერის სიმბოლური მნიშვნელობის გასაგებად კონტექსტის გააზრებამ, რომელიმე კონკრეტული მიმართულების შესახებ შეიძლება მოგვაწოდოს გარკვეული სახის ინფორმაცია.

დამოკიდებულება ფერთა მიმართებაში დროთა განმავლობაში იცვლება. ფერის ფენომენის გამოყენების ხასიათი და სიმრავლე ავტორზეა დამოკიდებული. „ცისფერყანწელთა“ მხატვრულ სისტემაში ფერების მკვეთრი გამიჯვნა ძნელდება, თუმცა უპირატესობას ანიჭებენ თეთრ, შავ, ლურჯ/ცისფერ ფერებს და ამ ჯგუფში შემავალ სინონიმურ ერთეულებს. ოპოზიცია თეთრი და შავი ეს არის ნათელი და ბნელი, რომელიც სამყაროს უმთავრეს ფილოსოფიურ ფერებს წარმოადგენენ; დანარჩენი კი გარდამავალი, შუალედური ფერებია.

კვლევის შედეგად გამოვლინდა, რომ სიმბოლისტები უაღრესად საინტერესო მოვლენას წარმოადგენენ ფერთა ლექსიკის შესწავლის თვალსაზრისით. იმ თავისებურებათა შორის, რომლებიც განსაზღვრავენ პოეტთა ინდივიდუალობას, პოეზიაში ფერს, როგორც მეტაფორას, შედარებას, ეპითეტს, ალეგორიული გამოსახვის საშუალებას თუ სიმბოლოს განსაკუთრებული დატვირთვა გააჩნია.

არაერთი მწერლის თუ პოეტის შემოქმედება სავსეა გამორჩეული ფერებით, რაც იწვევს განცდის გამძაფრებას, კოლორიტის შექმნას, ბუნების მრავალფეროვან აღწერას, გმირის სახის ხედვითობის გაუმჯობესებას და სხვ. ფერებს სიმბოლისტთა შემოქმედებაში განწყობილებათა გამოხატვის

გარდა, სიმბოლური მინიშნებაც აქვს, რითაც ავტორის დამოკიდებულებაც მჟღავნდება. ეს არის ერთგვარი პოეტური განცდის გააშკარავებაც და ინტუიციური წვდომის პოეტური ხერხი. ფერი საშუალებას იძლევა წარმოაჩინოს უჩვეულო და ამასთანავე, ბუნდოვანი პოეტური სახე.

მორფოლოგიური სტრუქტურის თვალსაზრისით „ცის-ფერყანწელთა“ ფერთა აღმნიშვნელ ლექსიკაში გამოიყენება:

- მარტივფუძიანი (თეთრი, ლურჯი), წარმოქმნილფუძიანი (თეთრტაიჭოსანი, თეთრქილებიანი, ლაჟვარდოვანი), რთული (შავ-თეთრი, მოცისფრო-ლურჯი) სიტყვები და ორკომპონენტიანი სინტაგმები (თოვლისფერი, მუქი ლურჯი).
- სიტყვაწარმოების სახით ხშირად გვხვდება ფერთა აღმნიშვნელი სიტყვები, ზმნური ფორმები, ზმნისართები (მონაცისფრო, მოყვითალო, სიწითლე, გადააშავებს, მიხაკისფრად, ვთეთრდები, ჩაყვითლებული...). გვხვდება ნაცვალსახელისგან ან რიცხვითი სახელისაგან შედგენილი ფერთა სიტყვები: შვიდფერი, პირველიფერი, მრავალფერი, ნაირფერი, რაგინდარაფერი, რაფერი.
- ზედსართავები და ამავე ფუძის -ა სუფიქსიანი ფორმები (ლალისფერი//ლალისფერა...); გვაქვს ფერის აღმნიშვნელ სახელთა ხარისხის ფორმები, რომელსაც საგანთა გარკვეული ნიშნისა თუ თვისების ურთიერთდაპირისპირების, ურთიერთმიმართებისა და შედარების საფუძველზე ვიღებთ. **მო- -ო** თავსართ-ბოლოსართით იწარმოება ფერთა სიტყვები, რომლებიც იმავე თვისებას უფრო ნაკლები ხარისხით გამოხატავენ: მო-წითალ-ო (ოდნავ „წითელი“), **მო-შავ-ო, მო-თეთრ-ო...** მეორე მხრივ, იგივე ნიშან-თვისება მეტი ხარისხით არის გამოხატული: **უ-თეთრ-ეს-ი, უ-შავ-ეს-ი...**
- კომპოზიციური და სუფიქსიანი ფორმების შემცველი აბსოლუტური სინონიმები (**ვერცხლისფერი//ვერცხლოვანი, ზურმუხტისფერი//ზურმუხტოვანი, ალისფერი//ალური...**);

- კომპოზიტები „ფერ-ი“ კომპონენტით ნაწარმოები ლექსიკა: (**წვიმისფერი, თოვლისფერი, ცეცხლისფერი...**) და „ფერის“ გარეშე გამოყენებული ფორმები (**ნარინჯი/ნარინჯისფერი, ძოწი//ძოწისფერი...**).
- ბგერითი ფორმა გავლენას ახდენს მნიშვნელობაზე. ერთი აღმნიშვნელით („**ლურჯი**“) აღნიშნული ერთი და იგივე მნიშვნელობა („**სილურჯე**“), სხვადასხვაგვარად წარმოგვიდგება („**დალურჯული**“).
- სიტყვაწარმოებას მნიშვნელოვანი ადგილი უკავია ენის ლექსიკური სისტემის ფორმირებაში და მკაცრად შეზღუდულია სემანტიკით. „ცისფერყანწელთა“ ლექსებში გვხვდება ფერთა აღმნიშვნელი სიტყვებისგან ნაწარმოები ახალი სიტყვები, რომლებიც ზეგავლენას ახდენენ სიტყვის მნიშვნელობაზეც.

ფერთა ამსახველი ლექსიკა პირველადი, ტავტოლოგიური და ფსიქოლოგიური მნიშვნელობის გარდა გვხვდება სიმბოლური მნიშვნელობით;

ფერები კონტექსტის შესაბამისად იწვევენ დადებით ან უარყოფით ემოციებს, რაც ნაწარმოების მსვლელობასთან დაკავშირებული ფსიქოლოგიური ელემენტის დახასიათებას გულისხმობს.

პოეტური მნიშვნელობის შექმნის საფუძველია შეგრძნება და აღქმა. ფერთა აღქმა ხდება კატეგორიების მიხედვით უკვე არსებული დასახელებების შესაბამისად; ფერთა სიტყვების პირველადი მნიშვნელობა ასოციაციებზეა დამოკიდებული (ვიზუალური აღქმის შედეგად დამახსოვრებული შეგრძნება), რაც ამყარებს პოლისემიას ფერთა ამსახველ სიტყვებში.

სხვადასხვა ფერის აღმნიშვნელი სიტყვა ზოგჯერ ერთმანეთს ჰგავს, ზოგჯერ კი განსხვავებულია – ხასიათდება სინონიმური ნიჭით ან შეიცავს ისეთ ნიუანსს, რომელიც დღეს ფერის გაგება დაკარგული აქვს.

ფერთა სიტყვები ლექსიკური მარაგის გამდიდრების წყაროს წარმოადგენს, მათი სიუხვე კი ენის ლექსიკური შედგენილობის მრავალფეროვნებას განაპირობებს.

ფერთა სიტყვების შინაგანი ფორმა ლექსიკურ-სიტყვა-წარმოებითი მნიშვნელობით შეიძლება განვსაზღვროთ, რასაც დამატებითი ინფორმაცია თვით კონტექსტში ემატება; **სიტყვების ანალიზი კი საჭიროა როგორც იზოლირებულად, აგრეთვე კონტექსტში.**

თითოეული ფერთა შესაბამისი მოვლენა ან თვისება გამოიხატება (მწუხარება, ავადმყოფობა, ცბიერება, სიხარული, სილამაზე, გულისტკივილი, მუქარა, თხოვნა, დალოცვა, გაბრაზება, შიში...). ფერთა სიტყვები გამოიყენება, აგრეთვე, მცენარეთა და ცხოველთა სახელწოდებების, ადამიანის სახის, თმის, თვალის ფერის აღსანიშნავად. ამავე ლექსიკით შეიძლება აღიწეროს სტიქიის, ბუნების სხვადასხვა მოვლენები.

პოეტური ფერთა აღქმა განსხვავებულია და ლიტერატურაში ფერი სიმბოლური მოსაზრებით სტიმულირდება; ყველა სახე-სიმბოლო მკითხველმა შეიძლება სხვანაირად გაიგოს და ყველა გაგება იყოს მართალი.

ფერი ე.წ. ნიშნის თვისებებს ამჟღავნებს, რაც ფერთა სიმბოლიკის საფუძველს წარმოადგენს. იგი საშუალებას იძლევა, ობიექტური მასალა გადმოიცეს საკუთარი სუბიექტური, გრძნობადი სახით. ლიტერატურაში ფერი სწორედ სიმბოლური მოსაზრებით სტიმულირდება.

ფერთა სიმბოლიკის პრინციპები უკავშირდება პირდაპირ შესაბამისობას, შემთხვევებზე დამოკიდებულებას და ასოციაციებს, რომელიც ყოველდღიურ გამოცდილებას ეფუძნება და თანდათან მყარდება ადამიანის არაცნობიერში. ადამიანები ფერებს განსხვავებულად აღიქვამენ, ხელოვნების გარკვეული დარგის სპეციფიკიდან გამომდინარე, სუბიექტი მისეულ ინტერპრეტაციას ანიჭებს ამ დამოკიდებულებას და ახალი სიმბოლური შინაარსებით ამდიდრებს. საბოლოოდ, ამ პროცესის დასკვნის სახით ჩამოყალიბება თავად სუბიექტში ხდება.

დასკვნის სახით, შეიძლება ითქვას, რომ ფერის სიმბოლიზმი იმდენად ცვალებადი და მრავალწახნაგოვანია, რომ დროთა განმავლობაში მისი ფუნქცია მრავალფეროვანი გახდა. აქედან გამომდინარე მისი არსის ამომწურავად შესწავლა შეუძლებელია.

პოეზიაში იგი იმდენად მრავლისმომცველ საკითხებს ეხება, რომ მისი გააზრება ზოგჯერ განსხვავებულია.

მიუხედავად იმისა, რომ ფერების სიმბოლოების შინაარსი მნიშვნელოვან ცვლილებებს განიცდის, ინტერპრეტაციული კუთხით, ფერთა სიმბოლიკის ძირითადი ბირთვი მაინც უცვლელი რჩება.

ამდენად, ჩვენ მიერ დასმული პრობლემატიკის განხილვა ლინგვოკულტუროლოგიურ კონტექსტში ეხმიანება ბოლო პერიოდის ტენდეციებს, რომლებშიც საკმაოდ ნათლად იკვეთება აუცილებლობა, ენობრივი ფენომენის კვლევა განხორციელდეს ინტერდისციპლინარული ურთიერთქმედების ფონზე.

**LEPL – Sokhumi State University
Faculty of Humanitarian Sciences**

With the permission of manuscript

Peride Sanaia

**Linguocultural Analysis of Color-denoting
Vocabulary-phraseology
Colors of Georgian symbolism**

**Presented to obtain Academic Degree
Of the Doctor of Philology**

Dissertation Herald

**Tbilisi
2023**

The Dissertation work done at the Humanitarian Faculty of LEPL - Sokhumi State University

Scientific Adviser: Tamar Gitolendia

Doctor of Philology,
Associate Professor of LEPL - Sokhumi State University.

Experts:

Merab Nachkebia

Doctor of Philology,
Professor of Sokhumi State University.

Natia Kenchiashvili

Doctor of Philology,
Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Invited Lecturer.

Official opponents:

Levan Pachulia

Doctor of Philology,
Associate Professor of Sokhumi State University.

Luiza Khachapuridze

Doctor of Philology,
Associate Professor of Akaki Tsereteli State University.

Defence of the Dissertation paper will be held on _____, 2023 _____ at _____, at the meeting of the scientific board of the philology branch of the faculty of humanitarian sciences, LEPL – Sokhumi State University.

Address: #9, Ana Politkovskaia Street, IV Floor, Presentation Room.

Secretary of the Dissertation board, Doctor of Philology, Associated Professor Miranda Todua.

Contents

Introduction

Chapter I. The Color and the History of its Research

- 1.1. The Color Theory
- 1.2. "Universal Model" of Color Categorization
- 1.3. The Color Symbolism

Chapter II. The Color Types

- 2.1. Symbolic-semantic Characterization of Chromatic and Achromatic Colors
- 2.2. Chromatic and Achromatic Colors
- 2.3. Linguistic Designations of Achromatic Colors in the Georgian Language
- 2.4. Linguistic Designations of Chromatic Colors in the Georgian Language
- 2.5. symbolic-semantic Characterization of Achromatic Colors
 - 2.5.1. Semiotics of the Color White
 - 2.5.2. Semiotics of the Color Black
 - 2.5.3. Semiotics of the Color Grey
- 2.6. Symbolic-semiotic Characterization of Chromatic Colors
 - 2.6.1. Semiotics of the Color Red
 - 2.6.2. Semiotics of the Color Yellow
 - 2.6.3. Semiotics of the Color Green
 - 2.6.4. Semiotics of the Color Blue
- 2.7. The semanticFields of Different Colors.

Chapter III. Lexeme "color" and other Signifiers of Colors

- 3.1. Lexeme "Color"
- 3.2. Vocabulary and Semiotics of Color Characteristics
- 3.3. The Color Units for Precious Stones and Metals

Chapter IV. The Color Speech in "Tsisferkantselta" Poetry

4.1. Lexical-symbolic Understanding of Basic Colors According to the Poetry of "Tsisferkantselta"

4.2. Structural and Lexical-semantic Groups of Color Terms in the Georgian Symbolists Work

4.3. Poetic Lyrics of "Tsisferkantseli"

(semantic relations of the word: synonyms, antonyms, neologisms, and its stylistic function).

Conclusion

Reference

General Overview

The dissertation "**Linguocultural analysis of color-denoting vocabulary-phraseology**" will study color-denoting vocabulary-phraseology and color symbolism from linguistic-cultural perspectives; The work analyzes the words representing the colors in the work of Georgian symbolists and identifies the symbolic meaning of color phenomenon in the poetry of "Tsiferkantselta".

From the methodological point of view, the discussion of the poetic aspects of the use of color in the artistic text is possible through lexical-semantic analysis. The study of the semantic structure of the language, on the other hand, is highly essential to determine the stylistic features of a specific language. From the entire language system, we specifically were oriented to the particular level which is the vocabulary and researched the "**color**" descriptive unit.

Based on the fact that the research of color symbolism is related to the study of artistic subtext, the following work has an interdisciplinary nature and a certain literary significance.

Relevance and scientific novelty of the research—Color is one of the main characteristics of the world ("He who created Heaven and Earth out of his power and might, Then reigning over the colorful earth became our human right." *The Knight in the Panther's Skin*) therefore, the lexical-semantic perception and characterization of colors are decisive for many fields. The study of color vocabulary has always attracted the attention of researchers. On the other hand, studying the lexical composition of languages is an important problem of linguistics. The complication is caused by the abundance of words, the constant change, and the diversity of the vocabulary. The lexical meaning is not consistent. The word is generally characterized by a change in definition, development, or de-semanticization; the definition may be narrowed, or expanded; Words denoting colors, in addition to semantic informativeness, also indicate strong expressiveness. According to the principles of semasiology, if the definition of a lex-

eme is specific and narrow, it is defined as monosemy, while polysemy appears when the word has multiple meanings. The systematic study of language units is simplified by semantic classification and research according to specific components.

The issue is relevant to the extent that nowadays the vocabulary of color has increased interest. However, the color words depicting symbolist poetry represent a less studied field. The interest in the study of the issue of colors is certainly visible from the side of modern literary criticism, but researchers more often touch on the peculiarities of the artistic understanding of color in the work of the specific writer. Only a few works have the main focus on the vocabulary of color, and the direction of the word-making ability.

Linguistic science has long been interested in the problem of color in literary works. The poetry of Shota Rustaveli, Galaktion Tabidze, Konstantine Gamsakhurdia, and others have been researched on different scales from the framework of color vocabulary. However, the problem of color is predominantly presented at the level of artistic analysis of specific works, through the category of poetics, and elements of artistic thinking. Therefore, any researcher interested in the linguistic study of color vocabulary faces certain difficulties.

The goal and objectives of the research - the purpose of the research is the structural semantic analysis of the vocabulary and phraseology denoting color and the study of its functioning by the poetry of Georgian symbolists; as well as presenting/determining lexical and symbolic definitions.

The research objectives were determined based on the goal. In particular, we have identified the following objectives: critical review and understanding of the results achieved during the color research process; establishing appropriate approaches by reconciling existing points of view; creation of structural and semantic aspects of analytical vocabulary, positive and negative semantic models. For instance, white color is generally associated with cleanness, purity, nobility, loyalty,

and innocence, on the other hand, the same color in poetry has the semantics of bleakness, winter, coldness, snow, frost, and loneliness.

Research methods - to achieve the research goal, the methods of linguistic observation, description, typological and logical generalization, definition, and semantic-pragmatic analysis are used in the paper; A certain paragraph is devoted to the semiotic analysis of the symbol.

The research fulfilled the principle of data comparison. It is important to research words depicting colors based on linguistic and cultural methodology through the background of the artistic paradigm. Linguistic culture implies the interconnection of research, that is, interdisciplinarity, and requires taking into account the methods of linguistics-literature research, psycholinguistics, and symbology.

The theoretical and practical importance of the dissertation—As the theoretical value of the thesis we consider the monographic research of the issue. The readers interested in this topic have the opportunity to see the theoretical narrative related to the research problem at once. The practical value of the work is determined by the fact that the presented analyzed material may be used as lexical units or for clarifying the semantic variations of the existing recorded vocabulary.

The major sources of the doctoral thesis - are P. Iashvili, Val. Garpindashvili, Sh. Apkhaidze's and "Tsisferkantselta" poetry collections, materials published in archival and periodical publications, Georgian and foreign monographs, and scientific, critical, and other types of publications as secondary sources.

It is notable that the "Tsisfekantselebi" also wrote miniatures. Sandro Tsirekidze is the leading representative of the miniature genre. Sergo Kldiashvili, Grigol Robakidze, Titiantabidze, and Valerian Garindashvili also wrote miniatures. In the dissertation work, only the poems of "Tsisferkantseli" are used as the material of analysis in the framework of vocabulary depicting colors.

The structure and volume of the thesis - the thesis is presented as 181-page typed text and includes the following information: Table of Contents, Annotation, Introduction, 5 Chapters, combined para-

graphs, and conclusions. The list of references is as well attached to the work.

Approbation of the thesis – the main provisions introduced in the dissertation at different stages of its development was discussed in the form of reports at local and international conferences. Some parts were published as articles and/or thesis:

1. Lexical understanding of the color White in Valerian Gafrindashvili's poetry. Collection of Scientific Works at Iakob Gogebashvili Telavi State University #1 (33), ed. "Universali", vol., 2020, p. 66-72.
2. Symbolic understanding of the color Blue in the poetry of the "Tsisferkantselta". International Scientific Conference at Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, "Historical-cultural occurrences of 1921: vision after a century", theses, Tbilisi, 2021. pp. 117-119.
3. Lexical understanding of the color White in Valerian Gafrindashvili's poetry. VI International Scientific Conference "Language and Culture" at Akaki Tsereteli State University, University "Works", VI, Kutaisi, 2021, p. 257-266.
4. Lexical characteristics of the colors of Paolo Iashvili's poetry. VII International Scientific Conference "Language and Culture" at Akaki Tsereteli State University, University "Works", VII, Kutaisi, 2022, p. 265-271.
5. Lexical understanding of basic colors according to the poems of Georgian symbolists. Eurasian Journal of Humanities and Social Sciences, V.4, January, 2022. Page: 16-19.

The content of the paper

Chapter I. The Color and the history of its research

The first chapter discusses the general concept of color. Existing studies and works on color theory are reviewed. The work analyzes the importance of R. Frumkina, A. Vezhbitska, V. Kandinsky, B. Berlin, and P. Kays' theories about this specific field of vocabulary. Semiotic opinions of other linguists are also provided.

The ancient authors started a primal discussion about color and shape. Later, Leonardo da Vinci became interested in this topic. Goethe distinguished "cold" and "warm" colors. V. Kandinsky created the preconditions to create a theory of abstract painting.

Special attention was drawn to the research of color issues in the 19th-20th century. A special paper was dedicated to the study of primal color terms by B. Berlin and P. Kay (1969). They formulated the first concept of the primal color category. The authors concluded the existence of a universal model of primal color categorization, from which a specific system of basic colors presented in any language can be derived.

The work of one of the founders of the "Color Institute" is N. V. Serov's "Color Symbolism" from Russia (2015), which describes the issues of color semantics from the standpoint of the archetypal model of intelligence preserved in world culture. There are also works on color semantics (Biggam, 2012), "Color Science" (Shevell, 2003), color symbolism, color psychology, and color harmony (Li-Chen Ou, 2015).

The phenomenon of color is also researched by Georgian linguists, literary scholars, philosophers, and art historians. When studying the following issue attention is usually paid to the separation and examination of primal colors. Researchers who dedicated their work to this issue are N. Chikovani, N. Mirianashvili, N. Kiziria, V. Nozadze, T. Nutsbidze, R. Barbakadze, G. Kvaratskhelia, L. Sturua, T. Okro-

shidze, N. Svanidze, Ts. Dzadzamia, Ts. Gogebashvili, E. Soselia, G. Manasiani, etc.

Based on the methodology of the following research, we decided to devote a certain paragraph in the paper to the semiotic analysis of the symbol as an aesthetic sign. The development of modern semiotics introduces problematic novelty in the part of semantics that studies the process of forming the contextual definition of words.

Chapter II. The Color Types

In the second chapter, chromatic and achromatic colors are grouped according to positive and negative content. The symbolic-semantic aspects of the above-mentioned vocabulary are analyzed.

Both achromatic (**white, black, gray**) and chromatic (**red, yellow, green, blue**) colors, which have different functions and are used in both positive and negative contexts, appear in "Tsisferkantselta" Poetry.

The opposition between the colors **White** and **Black** is related to the concepts of light (day) and darkness (night); The color **Gray** is perceived as a blur color. The color **Red**, which is included in the chromatic group contains the concept of blood (war, fire) in its reference; The color **Yellow** is associated with the sun, Green with nature, and vegetation, and **Blue** with the sky or water.

With each color, the corresponding event or characteristics (sadness, illness, stupidity, joy, grief, threat, request, anger, fear...) are expressed.

White color expresses **elegance, beauty, light** ("white as the moon"); **Blessing** ("May the white archangel bless you!"), **fear** ("turning white from fear"), **grief, worry** ("The night was white/sleepless!"), **illness** ("all white/pale"), **representative color of the human hair, facial skin** (white beard, white-faced).

In Georgian symbolic poetry, the color White is frequently associated with cold, winter, loneliness, sadness, emptiness, and death: "Thewoman was buried with white flowers." / The dead are waiting for open irises" (From the "Last Poems", Sh. Carmeli).

Black color expresses **sadness, grief** (dressed in black, mourning); **Death** ("...black death also has a spring" (T. Tabidze); **threat** ("I will give you on a black day!"); **misfortune** (black day, black-faced); **Scold**(setting up a black day); **humiliation, insult, ugliness** ("black as a spade"); **insidiousness** ("black fox"); **difficulties, pestilence** ("black plague"); **the darkness of times** (dark time); **the color meaning of a person's face, hair, eyes** (black-faced, black-haired, black-eyed).

In literature (not only in Georgian) the color **Black** is often associated with death, sadness, and emptiness: "**Black** death is around" ("Be afraid, Valtasar!", T. Tabidze); "The black sorrowis part of me" ("Melody", T. Tabidze).

Words included in the group of color **Gray** express: **ugliness** ("looking with gray eyes"); **paleness** ("her face looked grey"); **anger** ("looked earth-colored"); **illness** ("appears as mortal-colored"); **thedenoting colors of human eyes and hair** (grey eyes, greyish hair); **in the names of birds and animals** (black-grey bird, grey bear).

The color **Grey** is rarely found among "Tsisferkantselta" poetry and does not have a positive connotation: "those who say poems with tears and **grey anger**" ("Third sunset", V. Gafrindashvili); "He came to the garden with bay-trees, / **and turned grey**" ("Autumn Day in Poti", P. Iashvili).

As for chromatic colors, the color **Red**expresses **ugliness** ("red eyes"; "red man"); **threats** ("I will paint you in red!"); **the death approach** ("the water turned red"); **mourning** (painted in red-black); **shyness** (blushing from shame); **feeling of shame** (red face); **anger** (red like pepper); **soil-colored** ("red soil"); **denoting colors ofthe human face, hair** (red-faced person, red-cheeked, red-haired).

In the poetry of Georgian Symbolists, the color **Red** is defined as evil; It is related to war, blood, revolution, fire, and death: "The red

ghost is barking in your castle" ("Verharn", P. Iashvili); "The red death is sent to us" ("Red Bull", P. Iashvili).

The semantic field of color **Yellow** is represented as follows: **expressive of paleness** ("the color changed to yellow"); **expressing envy** (yellowed with envy); **unhealthy color** (yellowish (sick) face); **denoting the color of the human face skin, eyes, and hair** (golden (bright) face, honey-eyed, golden-haired).

Similarly to the color Red, **Yellow** has also a negative connotation in the poetry of "Tsisferkantselta". It is associated with fear, anger, and impending misfortune: "**You are yellow**, like a madhouse" ("Autumn", V. Gafrindashvili); "Fear and **yellowness!**" ("SanBenito", Sh. Carmeli).

The color **Green** expresses the beauty of nature ("the whole country was clothed in green"); **Curse** ("green face"); **Illness** ("mossy-colored skin"); **denoting the color of the human eye** (green-eyed).

Nature has found its reflection in the work of symbolists, which is naturally expressed mainly in Green color: "I am in the mountains... the forest around is green" ("In the Mountains", N. Mitsishvili).

The color **Blue** indicates **threat** ("your eyes and face will turn blue"); **illness** (bruised eye); **paleness** (turned blue); **words denoting the sky** (the blue dome of the sky, the blue space of the sky); **to define water** (blue waves of Mtkvari river); **to denote human eye color** (blue eyes).

The color **Blue** represents mystical infinity. Blue is referred to as a cold, sad color in "Tsisferkantselta" poetry: "I was alone! It was dark blue around me" ("Overture" by P. Iashvili).

Chapter III. Lexeme "Color" and Other Signifiers of Colors

The third chapter is about vocabulary denoting color characteristics. Analytical examples are provided from the poetry of "Tsisferkantselta".

In linguistics, the meaning of a word is determined by its potential combination with other lexemes. In this regard, the word **color** is productive, both in the old and new Georgian languages.

Words derived from **color** are **colorless, uncolored colored, coloring** (hue)...

Sometimes color is not mentioned in the poetry of "Tsisferkantselta", however, the context itself determines what color is introduced. In this regard, names that characterize light and color phenomena are separated into separate groups. There are identified light and dark, funny and sad categories. The words denoting the characteristics of color are as followed: pale, dark, frayed, threadbare, bright, mourning, pure, shiny, shimmering, gleaming, faded, sharp, dimmed, cloudy, pressed, dark, matte, abated, cheerful, blazing, vivid, glossy, unblemished, "Fairy", glowing, gleaming, dazzling, sparkling, colorful, scintillating...

Events related to the color of light and dark have positive and negative definitions. **Pure, bright, light** is connected with hope: "When entering inside, you will see the hall... plain, bright, noble" ("Theatre", P. Iashvili).

Pale, pallid, bleached, faded, washed out, vanished, waned, colorless, lifeless, bilious, and unhappy: "The queen's face is faded, like a swan in the fog" ("The Wedding of the King", P. Iashvili).

Events with the color of darkness have a negative meaning. The colors **haze, shadow, twilight, dusky, dark, and darkness** is associated with death, and sadness. The night is formed as a mystery: "The sky completely closed its eyes, and got dark" ("Rain in the City", Sh. Apkhaidze); "The world is sleeping, clouded with fog, / the night is dark, untransparent" ("To Muse" T. Tabidze).

Chapter IV. Color Speech in "Tsisferkantselta" Poetry

The fourth chapter defines the symbolic meaning of the words of colors in the poetry of "Tsisferkantselta"; describes the frequency of mentioned vocabulary used and identifies the dominant color. The results of the research are presented according to the structural and lexical-semantic groups of color terms; Neutral colors are analyzed, which

have not only color characterization function, but also emotional mood. The stylistic possibilities of the poetic lexis are as well analyzed.

The usage of color-meaning words as the main component of a poem in Georgian poetry of the 20th century may be considered a merit of Georgian symbolist poets.

In literature, color is stimulated by the symbolic concept. It is hard to separate colors in the artistic system of the "Tsisferkantselta" poetry, although **white, black, and blue** colors and synonymous units included in this group are preferred.

Among the Georgian symbolists, the following color expressed names are identified: **in the form of a base, case, in the plural forms ("nar-tan" and "Eb"), presented in pre-verb and subjunctive form, as well as in the function of the circumstances of the situation and the relative degree (mo- -o, -u -es, si-e).**

"That **black** day from the ancestors..." ("The Morning", N. Mitsishvili); "Someone in color **black** grabbed me on the road..." ("Severe Head of Haji Murati", N. Mitsishvili); "...and the bank of Mtkvari river lays in **green**" ("Now When", Sh. Apkhaidze); "...and the **black** thrushes rushed out the gardens." ("Traveling in the Homeland", G. Leonidze)...

Verbs and nouns are produced from the color denoting adjectives: "Presna and February are turning **white**" ("Vladimir Mayakovsky's Mother and Sisters", T. Tabidze); "This hotel was **blued** with your breath" ("Scent of Your Body", K. Nadiradze).

Cases, when the word denoting color is the first or second part of the composite, are as well confirmed: **black-fortune, black-cloaked, black-haired, black-faced, black-horsed, black-dressed, black-clad, black-winged, black-colored, black-mouthed, black-eyed, white-faced, red-hearted, red-flagged, yellow-eyed, yellow-colored, blue-eyed; white-haired, black-fated, color-blackened, red-bearded, white-haired, reddish.**

Each new object, form, or phenomenon is the reason for new word derivation, which leads to the emergence of new lexical units

or neologisms in the language. For example, "Lion-colored" belongs to Galaktion Tabidze.

Among the Georgian symbolists, there are words of colors composed with pronouns or numerical nouns: "The sky with **seven-colored** rainbows" ("Happy Journey", P. Iashvili); "That sky with a shining **first color**" ("My Rioni", Sh. Apkhaidze); "Magnificent **multi-colored** stones scattered on the snow!" ("Malarme", P. Iashvili); ...and it is painted before death **incolorless**" ("Weddings in Sunset", Val. Gafrindashvili).

Various natural phenomena or disasters can be described with the lexis of colors: **fire-colored, scarlet; Rain-colored, snow-colored, sun-colored, moon-colored...**

Metaphors are used to describe seasons or specific months: **summer-colored, autumn-colored, April-colored...**

Related to the time of the day colors: **day-colored, night-colored, sunset-colored...**

Frequently the names of plants and birds are used to indicate the words of colors: **wheat-colored, quince-colored, peach-colored, rose-colored, strawberry-colored; Dove-colored, and pheasant-colored.**

Georgian symbolists, also use two- and three-part combinations: **November-color, sunset-colored, the color of life, the color of Saffron, the color of the celestial, the color of sea waves, "the color of the ripe grapes", "the color of the melted morning".**

Conclusion

In the conclusion part, the principal provisions of the content and the leading conclusions obtained as a result of the research are briefly stated.

Color is considered in terms formal, semantic, biological, psychological, symbolic, etc. The research on color symbolism provides interesting material in the linguistic and cultural direction. A complex study of the above-mentioned words allows observing the ways of lexis development, and their artistic-metaphorical definition as a psychological-social phenomenon, to determine the psychological and social context of the word, form, and content. It may be stated that the field of color vocabulary with its components expresses the historical development of particular languages.

According to the dictionaries, the number of words and expressions denoting color in Georgian does not exceed 150, however, the words describing colors are not precisely defined, as they are variable. At the end of the 20th century, the Interdisciplinary Color Council of the Western countries developed a dictionary of colors ("Color Atlas") in the English language, where 7,000 colors are defined, 4,000 of which have names, and the rest are indicated by numbers. The number of color denoting words is limited/less compared to the colors that humans may perceive. Colors are realized as a result of perception and interpretation and are characterized by certain signs. When analyzing the vocabulary of colors in artistic texts, it is important to decode its various elements. The sequence of decoding and the analysis of the development process of the color content units in this system acquires an important character from the linguistical perspective.

Symbolic meanings of colors in fiction literature generally do not have firm character. The same color sometimes represents dual features and is subject to conflicting explanations.

The definition of color expresses the main feature of an object or event and includes occurrences with opposite characteristics. Color

words reflect the author's emotions; his or her situation, and helps to discover hidden ideas.

The attitude towards colors changes over time. The nature and abundance to use color phenomenon depend on the author. It is difficult to distinguish colors in the artistic system of the "Tsisferkantselta" poetry, although white, black, blue/sky-blue colors and synonymous units included in this group are preferred. The opposition of white and black is light and dark, which represent the main philosophical colors of the world; The rest are transitional, intermediate colors.

As a result of the research, it was disclosed that symbolists are an extremely fascinating phenomenon from the perspective of studying the vocabulary of colors. Among the features that determine the individuality of poets, color in poetry has a special influence as a metaphor, comparison, epithet, means of allegorical depiction, or symbol.

The works of many writers and poets are full of distinctive colors, that lead to the intensification of the feeling, the creation of color, the diverse description of nature, the improvement of the vision of the hero's face, etc. The colors in the symbolists' work, in addition to expressing emotions, also have a symbolic reference that reveals the author's attitude. It is both the revelation of a poetic feeling and a poetic method of intuitive access. The color allows to present an unusual and, at the same time, vaguely poetic look.

According to the morphological structure, the following words are used in the color lexis of "Tsisferkantselta" poetry:

- Simple-based (white, blue), formed-based (white-tailed, white-jarred, azure), complex (black-white, azure-blue) words, and two-component syntagms (snow-colored, dark blue).
- Words denoting colors, verb forms, and adverbs are often found in the word formation (greyish, yellowish, redness, turned black, carnation, turning white, yellowed...). The words of colors can also be composed of pronouns or numerical nouns: sev-

en-colored, first-colored, multi-colored, diverse-colored, colorless, and what-colored.

- Adjectives and -A suffixed forms of the same root (rub-colored//ruby-red...);
- absolute synonyms containing composite and suffixed forms (**silver//silvery, emerald//emeraldly, scarlet//vermilion...**);
- Composites Vocabulary created with "color-y" component: (**rainy, snowy, firey...**) and forms used without "color" (**orange//orange-colored, coral//coral-colored...**).
- Sound form affects meaning. The same meaning ("**blue**") indicated by one signifier ("**blueness**") can be presented in different ways ("**bruised**").
- The word formation is highly essential in the development of the lexical system of the language and is strictly limited by semantics. In the poems of "Tsiferkantseli," there are new words created from words denoting colors, which as well influence the meaning of the word.

The words denoting different colors are sometimes similar to each other, and sometimes they have different definitions - they are characterized by a synonymous talent or contain such a nuance that today's understanding of color has been lost.

The color words are a source of enrichment of the lexis, and their abundance determines the diversity of the lexical composition of the language.

The internal form of color words can be determined by the lexical-speech meaning, to which additional information is added in the context itself; **Analysis of words is needed both separated and in context.**

The perception of poetic colors is diverse and in literature, color is stimulated by symbolic ideas; All face-symbol may be understood differently by the readers and all understandings may be accurate.

The so-called color determines the characteristics of the sign, which is the basis of color symbolism. It allows objective material to be conveyed in its own subjective, sensitive form. The color in literature is stimulated by symbolic ideas.

People perceive colors differently, depending on the specifics of a certain field of art. They give a specific interpretation to this attitude and enrich it with new symbolic content. Finally, the conclusion of this process takes place in the subject itself.

In conclusion, it should be mentioned that the symbolism of color is variable and multifaceted and its function has become diverse over time. Therefore, it is impossible to do a comprehensive study of its essence. The color in poetry deals with rich in content issues that its interpretation is sometimes different.

Although the content of color symbols undergoes the process of significant changes, from an interpretive perspective, the basic core of color symbolism remains unchanged.

Thus, the discussion of the problem raised by us in the linguistic and cultural context echoes the trends of the last period, in which the necessity and importance to research the linguistic phenomenon in the background of interdisciplinary interaction are quite distinct.

